

תגובה למכתב בכתב העת סגולה מס 16 - 16.8.2011

אבקש לתקן טעות רווחת, כפי שעלתה ממכתבו של ד"ר יצחק קציר ("והסוכן שהסתכן", גיליון 16). ישראל קסטנר, מנהיג ההצלה של יהדות הונגריה לאחר כיבוש הונגריה בידי הגרמנים במרס 1944, על דעת מועצת היהודים, הציל 1684 יהודים- עולמות מלאים- שיצאו ברכבת מבודפשט ב 30 ביוני.¹ זה היה מפעל ההצלה המרכזי והיחיד הנזקף לזכותו במהלך חודשי הכיבוש. על ההצעה "הנדיבה" לשלוח 15 – 18 אלף יהודים לשטרסהוף, שהכותב זוקף לזכות קסטנר, כתב גדול חוקרי שואת יהודי הונגריה, הפרופ' רנדולף ברהאם, כי לא היתה אלא "מעשה סחטנות מזוויעה" של אייכמן שנענה לדרישת הממונה עליו, קלטנברונר, להעביר בדחיפות אלפי יהודים הונגרים לאוסטריה כדי להקל על המחסור בידיים עובדות ולביצור וינה וסביבתה. גם השופט העליון אגרנט קבע בערכאת הערעור במשפט גרינוואלד- קסטנר כי זו היתה הונאה של אייכמן. את המידע על מספר היהודים שנסעו לשטרסהוף, מה עלה בגורלם וכמה מהם ניצלו, שאב קסטנר רק מפי קרומיי, עוזרו של אייכמן. לזכות קסטנר ייזקף כי בשל בקשתו, ארגנה המועצה היהודית בבודפשט משלוחי מזון וציוד לאותם יהודים, אשר בוודאי סייעו לקיומם שם. באשר להצלת אלפי היהודים במחנות הריכוז, שנזקף לזכות קסטנר, נשתמש בדברי קסטנר עצמו בהצהרה בשבועה שנתן בלונדון ב 13.9.45, (מוצג כ"ט – בדברי השופט בנימין הלוי) בה הודה כי פושעי המלחמה חיזרו אחריו לצורך יצירת אליבי:

" ס"ס [...] קורט בכר נטלני חתחת כנפיו כדי לבסס בסופו של דבר אליבי לעצמו. הוא היה חרד להפגין, אחרי סתו 1944, שהוא מתנגד לגרושים ולהשמדות והשתדל בעקביות לספק לי ראיות לכך שהוא מנסה להציל את היהודים. ס"ס [...] ויסליצני [...] האמין שע"י [ש] השאירו אותי בחיים וע"י עשיית כמה ויתורים במערכה נגד היהודים יוכל [קסטנר] להיות לו עד הגנה כאשר הוא והארגון שלו יצטרכו לתת את הדין על מעשי הזוועה שלהם".

במקביל, קסטנר ידע על הביקורת הקשה שהוטחה בו ע"י יהודי הונגריה, כי פעל בשרות הגרמנים, בהעלימו את המידע שהיה ברשותו על גירושם הצפוי להשמדה באושוויץ. ייטנר, גנרל הוואפן ס"ס, הממונה הראשי על כל מחנות הריכוז ברייך השלישי ואחד המפקדים האחראים ישירות לעינויים ולהשמדה השיטתית במחנות המוות, ולמבצעי האיינזאקומנדו בחזית המזרחית, וכן קרומי ובכר, נציגו של הימלר וראש המחלקה הכלכלית של הס.ס., זכו לאחר

¹ יש לציין שלאחר כתיבת התגובה, מצאתי את מכתבו של יוסף בלום, נציג הג'וינט בבודפשט, שהיה מראשי המארגנים והנוסעים ברכבת קסטנר. המכתב נכתב ביום החמישי או השישי של מסע הרכבת, ומעלה את החשש שזאת היתה רכבת גירוש, שנוסעיה הבחינו בכך וגרמו לשינוי מסלולה.

המלחמה להינצל פעמיים מחבל התלייה בזכות הצהרות קסטנר לטובתם, בבית הדין בנירנברג (בעלות הברית) ובבית דין הגרמני לדנציפיקציה. כן הצהיר לטובת ויסליצני, האחראי לגירוש יהודי סלובקיה, יוון, קרפטו רוס וצעדות המוות של יהודי בודפשט, אך ללא הועיל, מאחר והסלובקים הוציאוהו להורג.

הקצינים הגרמנים היו זקוקים לקסטנר, וקסטנר היה זקוק לקצינים כדי ליצור תמונת הצלה רחבה בזכות התערבותם ברגע האחרון, כדי להימלט מלתת את הדין. אם לא קסטנר, אזי היו אותם קצינים מוצאים יהודי אחר שיאשר את האליבי.

בשעה שקסטנר זוכה לתואר הבלתי ראוי של מציל עשרות אלפי יהודים, הרי משה קראוס, הראוי לתואר זה, יחד עם הקונסול השוויצרי שרל לוף, נמחק מן הזיכרון הקולקטיבי, זאת על אף שהסוכנות היהודית, בכבודה ובעצמה, אשר היתה מעורבת עמוקות בפעולות ההצלה בהונגריה, ציינה בדוח אל הקונגרס הציוני הראשון לאחר המלחמה כי "משנכנסו צבאות גרמניה לבודפשט [...] נעשה המשרד הארץ ישראלי, בהנהלת [...] קראוס, מוסד הצלה לרבבות עולים שנאספו תחת הקונסוליה השוויצרית [...]".

קראוס, כאחראי לעלייה לארץ ישראל, יצר בעזרת לוף ופקידות הונגרית גבוהה, אנטי נאצית, פיקציה של 40 אלף אישורי עלייה, שהעניקו למחזיקים בהם מעמד מאושר בתעודת מגן (שוצפס) של נתינים זרים, בריטים- פלשתינאים, המוגנים על ידי ממשלת שווייץ, ובפועל בידי שרל לוף, שייצג את האינטרסים הבריטיים בהונגריה. על פי החוק ההונגרי, גזרות הממשלה לא חלו על נתינים זרים. אישורי העלייה זויפו עד כדי הכפלתם. ההערכות מדברות על בין 70 – 100 אלף יהודי בודפשט שניצלו בזכות אותן תעודות מגן, שיטה אשר אומצה גם על ידי קונסוליות זרות אחרות, ובין השאר, בידי ראול ואלנברג השבדי.

ואלנברג זכה לתהילה, שאמנם ראוי לה, אך אינה עומדת בשום יחס לתהילה שלה ראוי היה שרל לוף להיעטר בה, הן במספר היהודים שאפשר את הצלתם, והן את משך התקופה הארוכה שפעל למען הצלתם. לכך יש להוסיף את חלקו של קראוס בהפצת דוח אושוויץ ודוח שואת יהודי הונגריה בתקשורת ההמונים, באמצעות גורג מנטלו, יהודי, ציר אל סלבדור בגינבה. הפרסום יצר מחאה עממית, אשר כפתה שינוי מדיניות על ממשלת הונגריה ועל מעצמות המערב וארגונים בינלאומיים, שהביאו להפסקת גירוש יהודי ערי השדה, והשפיעו על גורל 200 אלף יהודי בודפשט, בתקופת ההפוגה ובהתחדש הגירוש.

ד"ר אילה נדיבי

